

В.Б. МАЛАНЮК

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
вул. Галицька, 201, м. Івано-Франківськ, 77008, Україна
vasil.malaniuk@gmail.com

НОВІ МІСЦЕЗНАХОДЖЕННЯ ЗАНЕСЕНИХ ДО «ЧЕРВОНОЇ КНИГИ УКРАЇНИ» МАКРОМІЦЕТІВ У ГАЛИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРИРОДНОМУ ПАРКУ

Ключові слова: Галицький національний природний парк, макроміцети, «Червона книга України»

2009 р. у світ вийшло третє видання «Червоної книги України» (ЧКУ), куди занесено лише 57 видів грибів. На підставі цього можна зробити висновок про недостатнє вивчення мікобіоти на території західноукраїнських земель. Украй незадовільним є сучасний стан дослідження грибів Карпат, особливо Прикарпаття, про що свідчить майже повна відсутність даних в останньому виданні ЧКУ стосовно поширення рідкісних видів грибів у Івано-Франківській обл. [11]. Недостатньо вивчена також територія Галицького національного природного парку (ГНПП), який розташований в Галицькому р-ні Івано-Франківської обл. на площі 14684,8 га. Прикарпатська частина парку міститься в цілому на Правобережжі Дністра, тимчасом як лівобережна — в Західно-Українських лісах [2]. Унаслідок цього для обстежуваної території характерні велике ландшафтне та біологічне різноманіття. Парк розташований вздовж р. Дністер і в пониззі його приток — річок Лімниці, Лукви, Гнилої Липи. У складі території ГНПП — лісові урочища (загальною площею близько 11000 га), водно-болотні угіддя, ділянки з цінними угрупованнями лучно-степової рослинності, геологічні утворення. Ліси представлені переважно грабово-дубовими та буковими угрупованнями. Наукові дослідження мікобіоти парку розпочалися у квітні 2009 р. До травня наступного року на території ГНПП було виявлено вісім видів макроміцетів, занесених до «Червоної книги України» [7]. У подальшому в межах парку зареєстровано ще чотири види, включені до ЧКУ, тобто тепер їх загальна кількість становить 12. Як видно зі списку, що наводиться нижче, більшість нових знахідок макроміцетів із ЧКУ були виявлені у 2010 р. (вісім видів). У 2011 р., через несприятливі погодні умови (пошушливий серпень і майже повна відсутність опадів восени), було знайдено нові місцезростання лише двох видів грибів, а у 2012 р. — сімох. Збір і зберігання гербарних матеріалів здійснювалися за стан-

дартними методиками [1]. Систематичні таксони та сучасні назви грибів узгоджено з 10-м виданням «Ainsworth and Bisby's Dictionary of the Fungi» [12] і номенклатурною базою даних «СABI Bioscience Databases. Index fungorum» [13]. Нижче подаємо список занесених до ЧКУ видів та їхні локалітети, вперше зареєстровані на території ГНПП протягом 2010—2012 рр.

ASCOMYCOTA

PEZIZOMYCETES

PEZIZALES

MORCHELLACEAE

Morchella steppicola Zerova

Галицьке лісництво, біля с. Поділля, урочище «Щовби», лучно-степова ділянка з горбистим рельєфом, на ґрунті, 23.04.2012 (рис. 1). Ще одне місцезнаходження *M. steppicola* ми зареєстрували у квітні 2012 р. в урочищі «Великі Голди» (біля с. Лучинці Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл.), które являє собою степову ділянку в межах Опілля і планується включити до складу ГНПП.

Morchella steppicola — рідкісний вид [11]. В обох обстежених урочищах ГНПП були знайдені його поодинокі плоді тіла, на відміну від степових угруповань Лівобережного злаково-лучного Степу та Донецького Лісостепу, де цей вид масово плодоносить на степових відкритих ділянках, по схилах балок, у місцях, де стікають талі та дощові води, вздовж доріг, пасовищ і навіть на присадибних ділянках [9]. Місцезростання *M. steppicola* зазнають значного антропогенного навантаження, зокрема внаслідок випалювання трави та випасання худоби. З іншого боку, випасання та випалювання запобігає заростанню вищезгаданих урочищ чагарниками, тобто тут зберігається степова рослинність.

На території України вид розповсюджений у Лісостепу та Степу, переважно на Лівобережжі, в Полтавській, Луганській, Донецькій, Херсонській, Кіровоградській, Сумській і Черкаській областях [11].

© В.Б. МАЛАНЮК, 2013

ISSN 0372-4123. Укр. ботан. журн., 2013, т. 70, № 2

251

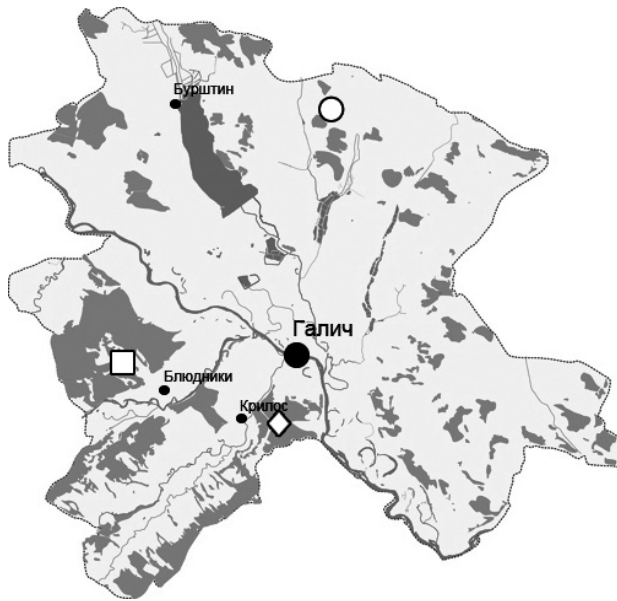

Рис. 1. Карта поширення на території ГНПП: 1 — *Morchella steppicola*, 2 — *Mutinus ravenelii*, 3 — *Hericium coralloides*. Умовні позначення: ○ — 1, □ — 2, ◇ — 3

Fig. 1. Distribution of fungi in Halych National Nature Park: 1 — *Morchella steppicola*, 2 — *Mutinus ravenelii*, 3 — *Hericium coralloides*. Symbols indicate: ○ — 1, □ — 2, ◇ — 3

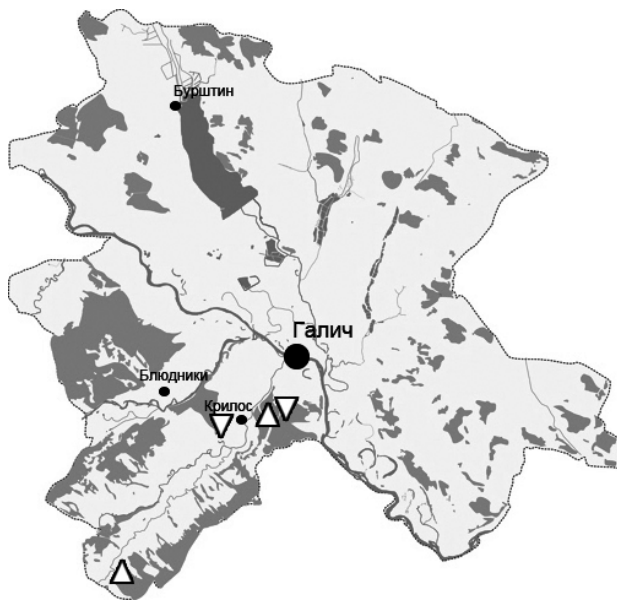

Рис. 2. Карта поширення на території ГНПП: 1 — *Leucocortinarius bulbiger*, 2 — *Phylloporus pelletieri*. Умовні позначення: ▽ — 1, △ — 2

Fig. 2. Distribution of fungi in Halych National Nature Park: 1 — *Leucocortinarius bulbiger*, 2 — *Phylloporus pelletieri*. Symbols indicate: ▽ — 1, △ — 2

BASIDIOMYCOTA
AGARICOMYCETES
AGARICALES
Tricholomataceae

***Leucocortinarius bulbiger* (Alb. et Schwein.) Singer**

Галицьке лісництво, в околицях м. Галич, урочище «Галич-Гора», дендропарк, ялиново-соснове насадження, на ґрунті, 22.09.2010; Крилоське лісництво, поблизу с. Крилос, урочище «Діброва», дубово-грабовий ліс, на ґрунті, 01.10.2010; Крилоське лісництво, біля с. Височанка, урочище «Глинне», буково-ялицевий ліс, на ґрунті, 15.06.2012 (рис. 2).

Рідкісний вид [11]. Трапляється в різних типах біоценозів, не лише у хвойних лісах, але й у грабово-дубових лісових угрупованнях, на відміну від гірської частини Криму, де він зростає в соснових лісах, у тому числі й у лісокультурі *Pinus sylvestris* L. і *P. stankewiczii* (Sukacz.) Fomin на яйлах [8]. Основні загрози для *L. bulbiger* на території парку — вирубування дерев у місцях поширення виду та витоуптування.

В Україні вид відомий із Західного та Лівобережного Лісостепу, Старобільського злаково-лучного Степу та Гірського Криму [10].

BOLETALES

Boletaceae

***Phylloporus pelletieri* (Lév.) Quéł.**

Галицьке лісництво, в околицях м. Галич, урочище «Галич-Гора», грабово-дубовий ліс, на ґрунті, 05.07.2010; Крилоське лісництво, біля с. Височанка, урочище «Глинне», ялицево-буковий ліс, на ґрунті, 19.08.2010 (рис. 2).

Зникаючий вид [11]. Основні загрози для нього на території парку — вирубування дерев у місцях поширення виду та витоуптування.

З інших місцезнаходжень *P. pelletieri* на території України варто відзначити його локалітет у Національному природному парку «Гуцульщина», де 14 серпня 2012 р. ми зареєстрували вид у буковому лісі по дорозі на полонину «Росохата». Вид відомий також із Закарпаття; виявлене єдине його місцезнаходження (Закарпатська обл., Рахівський р-н, Карпатський біосферний заповідник, Кузійський масив, околиці с. Ділове) [11].

***Strobilomyces strobilaceus* (Scop.) Berk.**

Блюдниківське лісництво, біля с. Медина, урочище «Лози», буковий ліс, на ґрунті, 21.07.2010; там само, поблизу с. Блюдники, урочище «Селище»,

буковий ліс, на ґрунті, 03.08.2010; там само, коло с. Острів, урочище «Раків потік», буковий ліс, на ґрунті, 17.08.2010; Крилоське лісництво, біля с. Височанка, урочище «Глинне», ялицево-буковий ліс, на ґрунті, серпень 2010 р.; Галицьке лісництво, поблизу м. Галич, урочище «Галич-Гора», буковий ліс, на ґрунті, 08.08.2012 (рис. 3).

Зникаючий вид [11]. Основні загрози для *S. strobilaceus* на території парку — вирубування дерев у місцях його поширення та витоптування.

В Україні вид відомий із Карпат, Закарпаття, Західноукраїнських лісів і Розточчя [11].

Примітка. На території ГНПП *S. strobilaceus* приурочений в основному до букових угруповань, хоча може зростати також у хвойних і мішаних лісах [11].

PHALLALES

Phallaceae

Anthurus archeri (Berk.) E. Fisch.

Блюдниківське лісництво, поблизу с. Тимерівці, урочище «Помярки», грабово-дубовий ліс із домішкою *Betula pendula* Roth., на ґрунті, 29.07.2010; там само, поблизу с. Блюдники, урочище «Селище», грабовий ліс, на ґрунті, 03.08.2010; Галицьке лісництво, поблизу м. Галич, урочище «Галич-Гора», грабово-дубовий ліс із домішкою *B. pendula*, на ґрунті, влітку 2012 р.; Крилоське лісництво, коло с. Вікторів, грабово-дубовий ліс із домішкою *B. pendula*, на ґрунті, 19.08.2010; там само, поблизу с. Височанка, урочище «Глинне», насадження *Quercus rubra* L., на ґрунті, 25.07.2010; там само, грабово-дубовий ліс із домішкою *B. pendula*, на ґрунті, 26.08.2012 (рис. 3). Зникаючий вид [11]. Основні загрози для нього на території парку — витоптування його місцезростань грибниками. В Івано-Франківській обл. загалом *A. archeri* не можна вважати зникаючим, оскільки ми неодноразово реєстрували його місцезростання в різних районах Івано-Франківщини.

В Україні відомий із Закарпаття та Карпатських лісів [11]. Є також відомості про знахідки даного виду в сусідніх областях — у Львівській і Закарпатській, в широколистяних лісах за участю *Carpinus betulus* L. і *Betula pendula* [6].

Примітка. Зважаючи на повсюдне поширення та велику кількість *A. archeri* у Прикарпатській частині ГНПП, а також на значній частині території України, можливо, доцільно порушити питання про зміну природоохоронного статусу цього виду зі зникаючого на рідкісний.

Mutinus caninus (Huds.) Fr.

Блюдниківське лісництво, поблизу с. Медина, урочище «Лози», грабово-дубово-буковий ліс, на ґрунті,

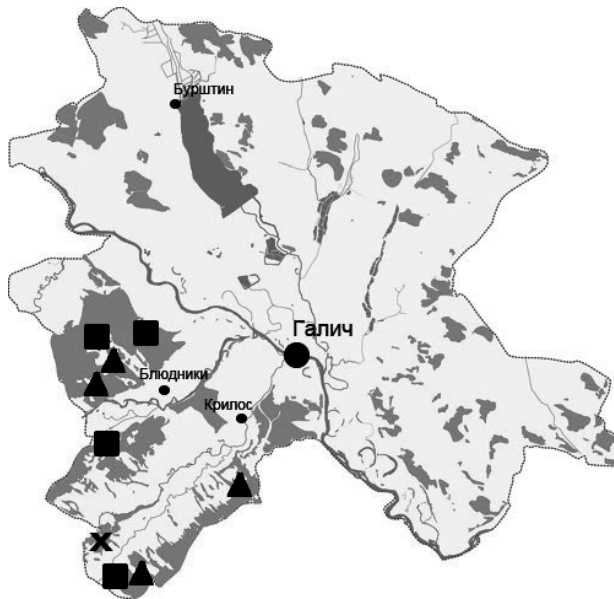

Рис. 3. Карта поширення на території ГНПП: 1 — *Strobilomyces strobilaceus*, 2 — *Anthurus archeri*, 3 — *Russula turci*. У мовні позначення: ■ — 1, ▲ — 2, × — 3

Fig. 3. Distribution of fungi in Halych National Nature Park: 1 — *Strobilomyces strobilaceus*, 2 — *Anthurus archeri*, 3 — *Russula turci*. Symbols indicate: ■ — 1, ▲ — 2, × — 3

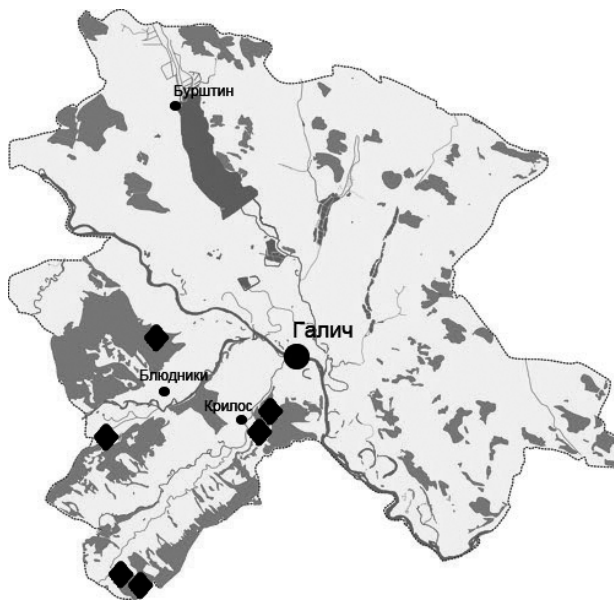

Рис. 4. Карта поширення на території ГНПП *Mutinus caninus*

Fig. 4. Distribution of *Mutinus caninus* in Halych National Nature Park

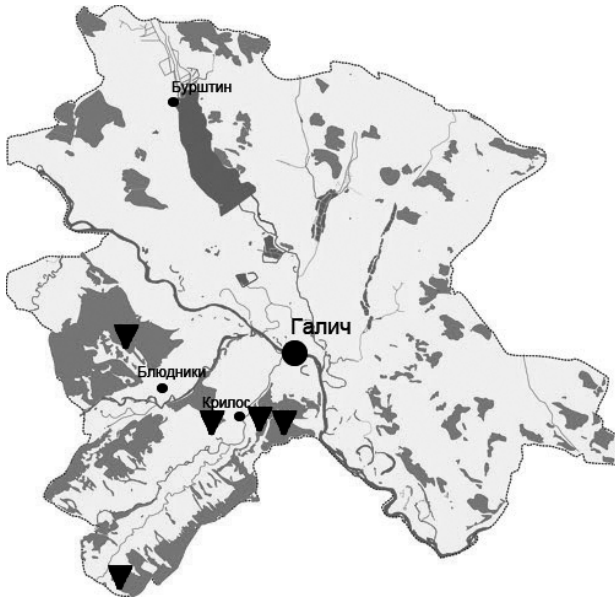

Рис. 5. Карта поширення на території ГНПП *Polyporus umbellatus*

Fig. 5. Distribution of *Polyporus umbellatus* in Halych National Nature Park

ті, 21.07.2010; там само, біля с. Курипів, урочище «Раків потік», буковий ліс, на ґрунті, 17.08.2010; Галицьке лісництво, коло с. Крилос, урочище «Галич-Гора», грабово-дубовий ліс, на ґрунті, влітку 2010 р.; там само, в околицях м. Галич, грабово-дубовий ліс, на ґрунті, 16.08.2010; там само, буковий ліс, на ґрунті, 08.08.2012; Крилоське лісництво, біля с. Височанка, урочище «Глинне», грабово-дубовий ліс із домішкою *Betula pendula*, на ґрунті, 16.06.2010; там само, молодий ялицевий ліс, на ґрунті, 19.08.2010 (рис. 4).

Рідкісний вид [11]. Основні загрози для нього на території парку — витоптування грибниками осередків місцезростань.

Mutinus caninus виявлений нами також у Карпатському національному природному парку 2005 р. біля міста Яремче. В Україні зростає як на Правобережній, так і Лівобережній Україні (Львівська, Закарпатська, Волинська, Чернігівська області) [3].

Примітка. Як і попередній вид, *M. caninus* досить поширений на території парку, трапляється в широколистяних і хвойних лісах. У Криму, крім широколистяних лісів, зростає ще в шиблякових угрупованнях гірської частини півострова [8].

Mutinus ravenelii (Berk. et M.A. Curtis) E. Fisch.

Блюдниківське лісництво, поблизу с. Тимерівці, урочище «Помярки», грабово-дубово-березовий ліс

із домішкою *Alnus incana* L., на ґрунті, 03.08.10 (рис. 1).

Рідкісний вид [11]. Основна загроза для нього на території парку — витоптування грибниками його місцезростань.

В Івано-Франківській обл. *M. ravenelii* також був знайдений у вересні 2008 р. на околиці м. Івано-Франківська в заростях молодих особин *Populus tremula* L. та *Betula pendula*. В Україні відомий лише із Західного Полісся [3, 5, 11].

POLYPORALES

Polyporaceae

Polyporus umbellatus Viv.

Галицьке лісництво, біля с. Крилос, урочище «Галич-Гора», грабово-дубовий ліс, на ґрунті, протягом червня — першої половини серпня у 2010—2011 рр.; Крилоське лісництво, поблизу с. Височанка, урочище «Глинне», молодий ялицевий ліс, на ґрунті, 19.08.2010; там само, буково-ялицевий ліс із домішкою *B. pendula*, на ґрунті, 26.08.2012; там само, коло с. Крилос, урочище «Діброва», дубово-грабовий ліс, поблизу гнилого дубового пенька, 14.07.2011 (рис. 5).

Рідкісний вид [11]. На жаль, через добрі смакові властивості *P. umbellatus* грибники активно його збирають. Тому для збереження цього виду потрібно здійснювати роз'яснювальну та еколого-просвітницьку роботу з місцевим населенням.

На території України вид відомий також із Прикарпаття, Закарпаття, Правобережного і Лівобережного Лісостепу, Лівобережного злаково-лучного Степу, Гірського Криму [11]. *Polyporus umbellatus* виявлений ще в НПП «Гуцульщина» [10]. У Криму зростає в гірській частині півострова біля основ стовбурів і пнів *Quercus robur* L. і *Fagus sylvatica* L. [8].

Примітка. Вид досить поширений на території ГНПП, особливо на правобережжі Дністра (Прикарпатська частина парку). В деяких місцях урочища «Галич-Гора» трапляється масово.

RUSSULALES

Hericiaceae

Hericium coralloides (Scop.) Pers.

Галицьке лісництво, біля с. Крилос, урочище «Галич-Гора», грабово-дубовий ліс із домішкою *F. sylvatica*, на сухому стовбурі, 20.09.2010 (рис. 1).

Вразливий вид [11]. Основна загроза для нього на території парку — вирубування старих сухих дерев (переважно *F. sylvatica*).

В Україні *H. coralloides* відомий із Закарпаття, Карпатських, Прикарпатських, Розтоцьких і Західно-

українських лісів, Полісся, Правобережного та Харківського Лісостепу, Лівобережного та Донецького злаково-лучного Степу, Гірського Криму та Південного берега Криму [11]. Відомий також із НПП «Гуцульщина» [10].

Примітка. Рідкісний вид на території ГНПП. У Криму зростає поодиноким або по кілька особин на повалених стовбурах, іноді в дуллах живих дерев *Fagus sylvatica*, рідше *Carpinus betulus* у грабово-букових лісах гірської частини півострова, зокрема відомий із невеликих останців букового лісу на яйлах [8].

RUSSULACEAE

Russula turci Bres.

Крилоське лісництво, біля с. Майдан, ялицевий ліс, 26.07.2012 (рис. 3).

Природоохоронний статус виду — вразливий [11]. Ялицевий ліс, у якому виявлена *R. turci*, зазнав значного антропогенного тиску. Внаслідок санітарної рубки площа даного лісового угруповання набагато зменшилась, а сам масив густо заріс *Rubus hirtus* Waldst. et Kit., значно змінився склад трав'яного покриву.

В Івано-Франківській обл. ми вперше виявили цей вид 2008 р. в ялиново-ялицевому лісі ботанічного заказника «Кливіський» Надвірнянського р-ну (поблизу смт Делятин). Знахідки *R. turci* неодноразово реєстрували також улітку 2010 та 2011 років у заповіднику «Горгани» [4]. На території України вид відомий із Закарпаття, Розтоцьких лісів і Західного Полісся [11].

Примітка. Вид зростає переважно в ялицевих і змішаних із *Abies alba* Mill. лісах. *Russula turci* для ГНПП становить особливий інтерес, зважаючи на те, що є насамперед монотипним видом і тому не є типовим для цієї території.

Отже, виявлено нові місцезростання шести видів, знайдених раніше на території ГНПП і занесених до ЧКУ, а також зареєстровано чотири нових види з ЧКУ, які досі тут не відзначалися. Є велика ймовірність знахідок нових місцезростань, а також виявлення тут нових видів грибів, які занесені до «Червоної книги України».

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондарцев А.С., Зингер Р.А. Руководство по сбору высших базидиальных грибов для научного их изучения // Тр. Ботан. ин-та им. В.Л. Комарова. — 1950. — Т. 2, вып. 6. — С. 499—543.
2. Гелюта В.П. Флора грибов Украины. Мучнисторосяные грибы. — К.: Наук. думка, 1989. — 256 с.
3. Гелюта В.П., Висоцька О.П. Нові знахідки видів роду *Mutinus* Fr. (*Phallaceae*) в Україні // Укр. ботан. журн. — 2007. — 64, № 3. — С. 454—459.
4. Гелюта В.П., Гайова В.П., Тихоненко Ю.Я., Маланюк В.Б., Слободян О.М. Гриби Природного заповідника «Горган» / Природа Захід. Полісся та прилеглих територій. — 2011. — № 8. — С. 88—108.

5. Дудка І.О., Острівська В.А. Знахідки *Mutinus ravenelii* (Berk. et M.A. Curtis) E. Fischer — рідкісного макроміцета, запропонованого до включення у нове видання «Червоної книги України» // Екол. вісн. — 2006. — № 2. — С. 2—5.
6. Зикова М.О. *Anthurus archeri* (Berk.) E. Fisch. (*Clathraceae*, *Basidiomycota*) в Україні // Чорномор. ботан. журн. — 2007. — 3, № 2. — С. 124—128.
7. *Limonic* природи Галицького НПП. — Т. 3. — Галич, 2010. — 246 с.
8. Саркіна І.С. Грибы знакомые и незнакомые. Справочник-определитель грибов Крыма. — Симферополь: Бизнес-Информ, 2009. — 416 с.
9. Сухомлин М.М., Куткова О.В., Паніна З.О. *Morchella stepripicola* Zerg.: морфологічні особливості, ультраструктура та поширення в Південно-Східній Україні // Укр. ботан. журн. — 2007. — 64, № 6. — С. 867—874.
10. Фокей С.І. Макроміцети Національного природного парку «Гуцульщина» // Мат-ли Міжнар. конф. мол. учен. «Актуальні проблеми ботаніки та екології». — К.: ТОВ «Лазурит-Поліграф», 2011. — С. 42—43.
11. Червона книга України. Рослинний світ / За ред. Я.П. Дідуха. — К.: Глобалконсалтинг, 2009. — 900 с.
12. *Ainsworth and Bisby's Dictionary of the Fungi*, 10th edition / [Kirk P.M., Cannon P.F., Minter D.W., Stalpers J.A.]. — CABI Europe, UK, 2008. — 771 p.
13. CABI Bioscience Database. Index fungorum [Електронний ресурс] / P. Kirk, J. Cooper. (<http://www.indexfungorum.org/Names/Names.asp>).

Рекомендує до друку
В.П. Гелюта

Надійшла 17.09.2012 р.

В.Б. Маланюк

Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, г. Івано-Франківськ, Україна
НОВЫЕ МЕСТОНАХОЖДЕНИЯ
ЗАНЕСЕННЫХ В «КРАСНУЮ КНИГУ УКРАИНЫ»
МАКРОМИЦЕТОВ В ГАЛИЦКОМ
НАЦИОНАЛЬНОМ ПРИРОДНОМ ПАРКЕ

Приведены данные о новых местонахождениях занесенных в «Красную книгу Украины» видов макроміцетов, обнаруженных в Галицком национальном природном парке. Исследования проводились на территории парка на протяжении 2010—2012 гг. Даны сведения о географическом распространении и эколого-ценотических особенностях макроміцетов на исследуемой территории.

Ключевые слова: Галицкий национальный природный парк, макроміцеты, «Красная книга Украины».

V.B. Malanyuk

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine

NEW RECORDS OF MACROMYCETES
FROM THE RED DATA BOOK OF UKRAINE
IN HALYCH NATIONAL NATURE PARK

New records of macromycetes listed in the Red Data Book of Ukraine are reported from Halych National Nature Park. The studies were carried out during 2010—2012. Geographical distribution of the mushroom species and their ecological-coenotic features in the studied area are provided.

Keywords: Halych National Nature Park, macromycetes, Red Data Book of Ukraine.